

FLUKS Begrijpend lezen

Cindy Cornelisse

In FLUKS Begrijpend lezen wordt het leesbegrip bevorderd door het leren werken met sorteertaken. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat het sorteren van informatie uit een tekst een waardevolle rol speelt bij het verbeteren van leesbegrip van leerlingen van verschillende leeftijden.

Met sorteertaken worden lezers gestimuleerd om kritisch na te denken over de inhoud van de tekst. Ze krijgen overzicht en inzicht in wat de schrijver verteld en verdiepen zo hun begrip van de tekst. Het maken van een sorteertaak is een goede manier om te leren samenvatten, te leren informatie te integreren en door te evalueren wordt de kennis van de wereld vergroot.

Fluks, deel 1 heeft als thema Geschiedenis. In zeven teksten krijgt de leerling een beeld van de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) en het Interbellum (1919-1939). Het bijzondere van dit werkboek is, dat het een beeld geeft aan de hand van de verhalen van mensen die het zelf hebben beleefd. Zij vertellen hoe het leven in een dorp was. Boeiend voor leerlingen om te leren van de tijd van toen en te vergelijken met de tijd van nu.

LEREN DOOR SORTEREN

Al sinds de jaren negentig duikt de sorteertaak regelmatig op in wetenschappelijk onderzoek. In de eerste instantie om te bepalen of sorteertaken helpend zijn bij het verbeteren van het leesbegrip. Latere onderzoeken werden gedaan om te kijken of sorteertaken als alternatieve aanpak kon worden gehanteerd om begrijpend lezen te toetsen, wat niet onmogelijk is, maar wel heel bewerkelijk. Vandaar dat je dit nog niet veel terugziet en men veelal toch de tekst met vragen inzet om het leesbegrip te toetsen. De sorteertaak als uitdagende, verhelderende en actieve manier om een tekst te verwerken, is in ieder geval zeker aan te bevelen.

Aangezien de meeste onderzoeken met betrekking tot sorteertaken zijn uitgevoerd in het voortgezet onderwijs, leek het een goed idee om met dit concept aan de slag te gaan met leerlingen in het basisonderwijs. Bij RT-praktijk Op de Rit van Cindy Cornelisse hebben ze dat gedaan. Sinds 2017 is de methodiek "Alle Teksten de Baas" ontwikkeld, waar naast het werken met een stappenplan ter ondersteuning van

Na de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) ging het erg goed in de meeste delen van de wereld en dus ook in Nederland. Het was een periode van wederopbouw. Dat wil zeggen: dat alles wat verwoest was in de oorlog, gerepareerd moest worden. Denk hierbij aan kerste wagens, bruggen en spoorwegen. En wat dacht je van de huizen die leedhadig of verwoestigd waren. Er moest dus veel werk worden verzet en het nam jaren in beslag.

In 1939 begon de Tweede Wereldoorlog. We noemen de tijd tussen 1919 en 1939 daarom ook wel het Interbellum. 'Inter' betekent 'tussen' en 'bellum' betekent 'oorlog'. Het interbellum is dus de tijd die tussen de twee wereldoorlogen in zit. Zoals gezegd moest het land weer worden opgebouwd en het was hard werken voor iedereen. Tegenwoordig worden er allerlei nieuwe technologische uitvindingen gedaan. Elektriciteit werd bijvoorbeeld voor meer mensen beschikbaar, auto's werden populairder en massaproductie zorgde ervoor dat spellen goedkoper werden en daardoor toegankelijk voor een groter deel van de bevolking.

De Roaring Twenties (1920-1929)

De economische welvaart groeide dus en dat zag je aan de luxe spellen, zoals de auto, de koelkast of de radio. Er was zoveel voedsel, dat er veel feesten werden georganiseerd, waarbij jazzmuziek een grote rol speelde en waar veel gedanst werd. Verder werd de moderne kunst en literatuur belangrijker.

In die tijd sisten vrouwen meer rechten en wilden ze onafhankelijker zijn. Dat was bijvoorbeeld te zien aan de manier waarop ze zich kleedden. Ze gingen kortere rokken dragen en hielden vaker korte haar. Bovendien deden steeds meer vrouwen mee aan de sociale activiteiten buitenhuis. Het leven was behoorlijk uitbundig en bruisend. We noemen deze tijd dan ook de 'Roaring twenties', de roerige jaren '20.

1914-1918	1919-1939	1920-1929	1929-1939
1939-1945	Tweede Wereldoorlog	Grote Depressie	Roerige jaren '20
Interbellum	Eerste Wereldoorlog	Economische crisis	Hoge schulden
Welvaart	Paniek op de beurs	NSB	KoelkastRadio
Einde welvaart	Weder opbouw	Feesten- Muziek- Bruisend	Verwoeste huizen, wegen en bruggen

het lezen en begrijpen van een tekst, verschillende tekstverwerkingsvormen worden ingezet, waaronder de sorteertaak. Er is dus al aardig wat ervaring opgedaan met deze manier van werken in de praktijk. Intussen hebben leerkrachten op scholen ook kennisgemaakt met de sorteertaak. Ze vertellen dat de leerlingen het werken met sorteertaken tot een van de leukste onderdelen van de lessen benoemen: het knippen en plakken van woorden is een actieve afwisseling op het saaie beantwoorden van vragen bij een tekst. En het nemen van de eigen regie bij het indelen van de woorden in plaats van het strakke keurslijf van opdrachten, versterkt het plezier. Daarbij komt dat deze manier van tekstwerken heel motiverend werkt om de tekst grondig te lezen en dat is wat leerkrachten en andere onderwijsprofessionals in positieve zin opvalt.

ZAAKVAKKEN EN (BEGRIJPEND) LEZEN

De sorteertaken werden eerst vooral ingezet bij teksten van methodes voor begrijpend lezen, maar al gauw kwamen daar zaakvakteksten en andere tekstsoorten als krantenartikelen bij. Je hebt daar een win-winsituatie omdat je en oefent met tekstbegrip en je kennis vergroot van bijvoorbeeld geschiedenis of aardrijkskunde.

Sinds dit jaar zijn uitgeverij Betelgeuze en Cindy Cornelisse gestart met Fluks Begrijpend Lezen, die bestaat uit meerdere delen en per deel een informatief domein behandelt. Het eerste deel is gebaseerd op het domein Moderne geschiedenis. In zeven teksten krijgt de leerling een beeld van de tijd 1914 tot een deel van de Tweede Wereldoorlog. De teksten nodigen enorm uit tot zelfreflectie omdat er ervaringsverhalen van ouderen, die toen kind waren,

worden verteld door de mensen zelf. De leerlingen denken op een actieve manier na en praten erover met anderen, waardoor ze nog meer informatieve-, mensen- en zelfkennis opdoen. En dat is precies waar (begrijpend) lezen voor bedoeld is.

DE SORTEERTAAK

Hoe werkt de sorteertaak? Na het lezen van een (lange) tekst krijgt de leerling een aantal woorden aangeboden. Dat kunnen woorden zijn die letterlijk uit de tekst zijn overgenomen, maar ook synoniemen of een kleine omschrijving van een begrip uit de tekst. Deze woorden staan in vakjes onder de tekst. Het is de bedoeling dat deze uitgeknipt worden. Vervolgens legt de leerling de woorden in een logisch verband bij elkaar, gerelateerd aan de tekst. Om dit te kunnen doen, moeten er groepjes worden gemaakt van de woorden die bij elkaar horen. De leerling mag zelf het aantal groepjes bepalen en ook hoeveel woorden hij in een groepje plaatst. Men noemt dit ook wel de volledig vrije aanpak; de leerling is dus vrij om de woorden naar eigen inzicht in te delen. En juist dat is de afgelopen jaren een enorm succes gebleken!

De opdracht luidt als volgt:

- Lees de tekst.
- Knip de kaartjes los.
- Sorteert de woorden en leg ze in groepjes bij elkaar. Hoeveel groepjes, dat mag je zelf bepalen. Je MOET afkijken in de tekst. Gebruik deze dus!
- Laat je groepjes woorden aan iemand zien en vertel waarom je deze groepjes hebt gemaakt. Gebruik evt. de tekst om het goed uit te kunnen leggen.
- Plak alles op een vel papier en schrijf er evt. woorden bij, voeg tekeningen en kleuren toe.

"Ik ga het echt beter lezen en er over nadenken."

"Nu weet ik hoe de signaalwoorden werken."

"Ik zie de structuur van het verhaal beter."

SUCCESSVOLLE VERWERKINGSVORM

Het leuke aan sorteertaken is dat het vooral gaat om het derde deel van de opdracht:

"Sorteer de woorden en leg ze in groepjes bij elkaar. Hoeveel groepjes, dat mag je zelf bepalen. Je MOET afkijken in de tekst. Gebruik deze dus!"

Vooraf moeten afkijken in de tekst is even wennen voor de leerlingen. Je moet namelijk kijken wat er staat, waar het staat en bedenken hoe de schrijver het bedoelt. De grootste tip die we hier mee kunnen geven is om het als onderwijsprofessional eerst zelf te gaan doen. Pas dan merk je wat je doet en waarom het werkt. Op de website van Alle Teksten de Baas kun je een tekst met sorteertaak downloaden. Gegarandeerd is dat je dan precies weet wat voor leereffect er optreedt tijdens het maken van zo'n opdracht. Bij een workshop aan onderwijsprofessionals hebben we dit ook weer gezien. Ze kregen de opdracht om in tweetallen een tekst te lezen, de sorteertaak te maken en voor het opplakken te vertellen aan anderen waarom ze bepaalde keuzes

Leerkrachten aan het werk met de sorteertaak tijdens een studiedag.

hadden gemaakt bij het formeren van de groepjes woorden. Wat een mooie reacties kwamen er! “Ik ga het echt beter lezen en er over nadenken.” “Nu weet ik hoe de signaalwoorden werken.” “Ik zie de structuur van het verhaal beter.” En zo kunnen we nog wel even doorgaan. Juist door het aan iemand anders te vertellen waarom je deze groepjes met deze woorden hebt samengesteld, leer je iets duidelijk over te brengen en samen te vatten. Je begrip van de tekst wordt tevens nog verder vergroot.

Niet alleen Nederlandse onderwijsprofessionals, maar ook collega's in het buitenland die de sorteertaken hebben aangevraagd, reageerden met veel enthousiasme op de sorteertaak. Opvallend was vooral de verbetering van het leesgedrag van de leerlingen die zij zagen ontstaan. Voorheen neigden leerlingen ertoe om de tekst helemaal niet of (niet helemaal) te lezen en direct naar de vragen te gaan, maar dankzij de sorteertaak in combinatie met het stappenplan van

“Ik zie hoe de schrijver een moeilijk woord uitlegt.”
“Ik begrijp nu hoe de schrijver zijn mening neerzet en mij probeert over te halen.”

Alle Teksten de Baas begonnen ze eerst de tekst zorgvuldig te bestuderen en analyseren voordat ze de opdrachten uitvoerden. Tot de verbazing van de leerlingen was tekstverwerking opeens een stuk eenvoudiger.

Wat ook sterk verbeterde was de focus van de leerlingen op wat de schrijver probeert over te brengen met zijn tekst, een cruciaal leerdoel voor basisschoolkinderen.

Dat wat de schrijver wil vertellen, zie je ook terug in de structuur van de tekst. En daarvoor heb je kennis nodig van de signaalwoorden. Tijdens de methodegebonden lessen begrijpend lezen worden tekstverbanden en signaalwoorden uitgelegd en inge oefend, wat een heel belangrijk onderdeel is om teksten vlotter te begrijpen. Maar helaas wordt dit vaak nogal gekunsteld behandeld met speciaal daarvoor ingerichte zinnen en oefeningen. Wat we

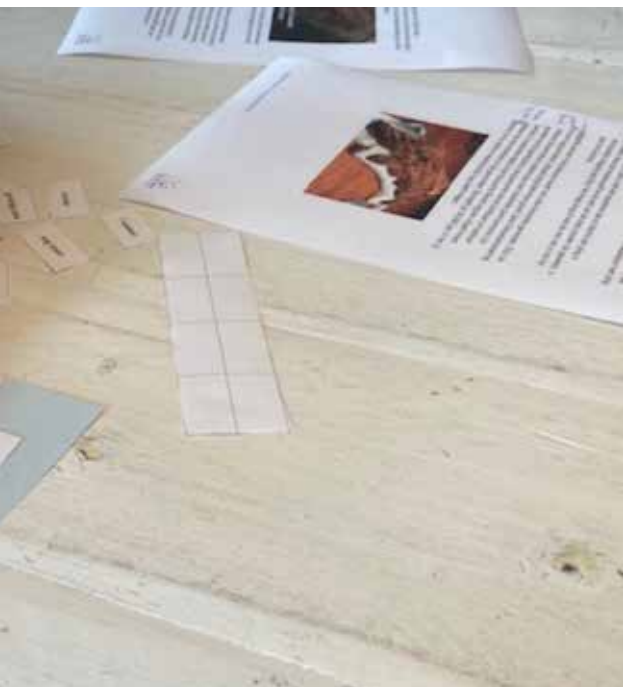
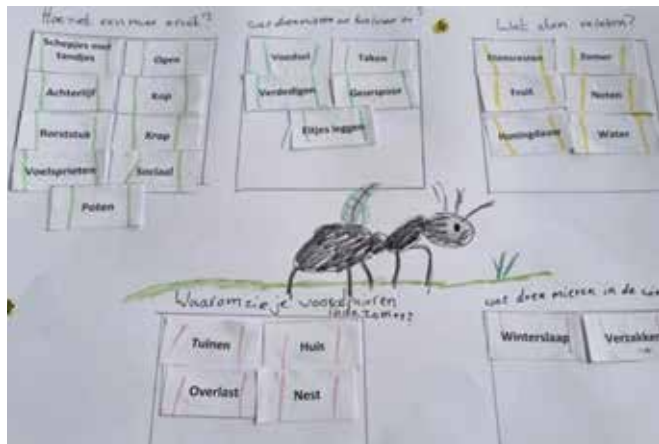
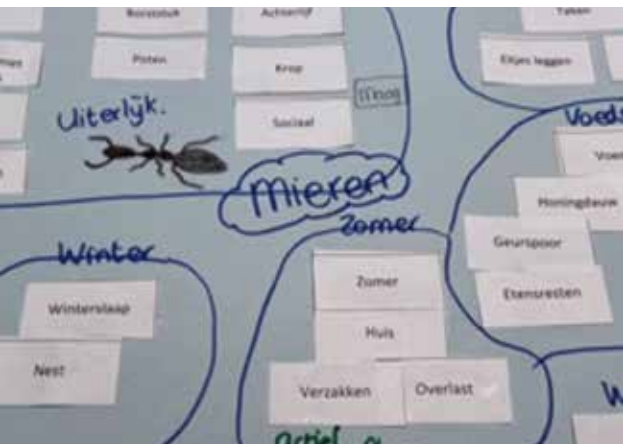
“Nu snap ik het doel van
verbindingswoorden.”
“Het lijkt wel of ik de tekst
als een soort schema in
mijn hoofd zie.”

veel zien is dat het bij zo'n oefening wel lukt om het juiste signaalwoord en het tekstverband te benoemen, maar helaas is het ook zo dat de focus niet meer ligt op de inhoud van de tekst en alleen nog op die oefening. Een gemiste kans om je kennis te vergroten en zonde van de tijd.

Het is helemaal zuur als je onderwijsprofessionals hoort vertellen, dat de leerlingen de leesstrategie tijdens het lezen van een tekst niet uit zichzelf toepassen en over de tekstverbanden heen lezen. Bij het uitvoeren van een sorteeropdracht gaat de herkenning van signaalwoorden meer op een spontane manier en is gericht op de inhoud van de

tekst. Indien nodig leg je vanzelfsprekend uit wat een bepaald signaalwoord zegt en doet in de tekst om het begrip te verbeteren. Ze kunnen het vervolgens zelf verbinden met de informatie van de tekst en hun eigen kennis, waarna ze het koppelen aan wat de schrijver bedoelt. Het vinden van de hoofdgedachte en het filteren van belangrijke informatie worden eveneens op een natuurlijke manier ingezet wanneer de woorden worden gesorteerd. Deze spontane toepassing van leesstrategieën bevordert niet alleen het begrip van de tekst, maar ook de algemene leesvaardigheid van de leerlingen. Daarbij komt dat

er door de leerkracht wordt gevraagd of gezegd. Ze leren als het ware af om zelf na te denken over de tekst. Voor sommige kinderen is dit dus erg moeilijk. Wat ook soms als lastig wordt ervaren is dat het uitknippen van de kaartjes tijd kost en lang niet alle kinderen kunnen dat netjes of vinden het niet leuk om te doen. Maar daar kunnen we natuurlijk iets op verzinnen, tenzij je vindt dat ze het dan maar moeten leren.

TIPS

1. Druk de kaartjes af op dikker papier. Het is dan makkelijker om ze uit te knippen, ermee te schuiven en ze op te plakken.
2. Laat de leerlingen in twee- of drietalen werken. Ze leren veel van elkaar door over de tekst te praten, waar deze opdracht zich uitstekend voor leent.
3. Observeer en leer. Kijk naar de manier waarop de leerlingen de taak aanpakken. Stel vragen over de werkwijze en vraag door.

de informatie veel beter wordt onthouden en het samenvatten van de tekst is veel makkelijker geworden.

LASTIG

Er zijn ook wat kanttekeningen te plaatsen. Doordat er geen directe vragen over de tekst worden gesteld, ervaren leerlingen de opdracht als leuker en uitdagender, maar ook lastiger. Er wordt namelijk veel meer gevraagd van hun zelfstandigheid. En dat zijn ze vaak niet gewend. Door verschillende methodes worden leerlingen erg afhankelijk van wat

Een van de gratis downloads is een tekst over mieren. Hieronder een paar foto's van een sessie RT met een leerling die aan het zoeken is in de tekst en de kaartjes aan het schuiven is.

Met de mientekst zijn al veel leerkrachten met hun klassen aan de slag gegaan. Hier een leuke comment van een collega op Facebook.

“Ben er dol op en de kinderen in mijn klas vinden het fantastisch. Dat is nog eens betrokken zijn bij een begrijpend lezen les. Bedankt Cindy!”

Voor meer informatie over deze uitgave: klantenservice@uitgeverijbetelgeuze.nl